

NORDISK ARKITEKTURFORSKNING

Nordic Journal of Architectural Research

1-2016

**THEME ISSUE
LANDSCAPE ARCHITECTURE:
INTELLECTUAL TRADITIONS
IN A NORDIC CONTEXT**

Nordic Journal of Architectural Research

ISSN: 1893-5281

Theme Editor:

Per Hedfors, Division of Landscape Architecture, Department of Urban and Rural Development, Swedish University of Agricultural, Sweden.

Chief Editors:

Claus Bech-Danielsen,

Danish Building Research Institute, Aalborg University, Denmark.

Madeleine Granvik,

Swedish University of Agricultural Sciences, Department of Urban and Rural Development, Unit of Landscape architecture, Sweden.

Anni Vartola,

Architecture Information Centre Finland, Finland.

For more information on the editorial board for the journal and board for the association, see <http://arkitekturforskning.net/na/pages/view/Editors>

Submitted manuscripts

Manuscripts are to be sent to Madeleine Granvik (Madeleine.Granvik@slu.se), Claus Bech-Danielsen (cbd@sbi.aau.dk) and Anni Vartola (anni.vartola@gmail.com) as a text file in Word, using Times New Roman font. Submitted papers should not exceed 8 000 words exclusive abstract, references and figures. The recommended length of contributions is 5 000–8 000 words. Deviations from this must be agreed with the editors in chief. See Author's Guideline for further information.

Subscription

Students/graduate students

Prize: 27.5 Euro

Individuals (teachers, researchers, employees, professionals)

Prize: 38.5 Euro

Institutions (libraries, companies, universities)

Prize: 423 Euro

Membership for the association

5.5 Euro (for individuals who get access to the journal through institutions)

Students and individual subscribers must inform about their e-mail address in order to get access to the journal. After payment, send the e-mail address to Trond Haug, trond.haug@sintef.no

Institutional subscribers must inform about their IP-address/IP-range in order to get access to the journal. After payment, send the IP-address/IP-range to Trond Haug, trond.haug@sintef.no

Payment

Sweden, pay to: postgirokonto 419 03 25-3

Denmark, pay to: Danske Bank 16780995, reg.nr. 3409

Finland, pay to: Danske Bank 800013-70633795, IBAN code FI30 8000 1370 6337 95

Norway, pay to: Den Norske Bank 7877.08.13769

Outside the Nordic countries pay in Euro to SWIFT-address: PGS ISESS Account no: 4190325-3, Postgirot Bank Sweden, SE 105 06 Stockholm

Published by SINTEF Academic Press

P O Box 124 Blindern, NO-0314 Oslo, Norway

CONTENTS

LANDSCAPE ARCHITECTURE: INTELLECTUAL TRADITIONS IN A NORDIC CONTEXT. EDITORS' NOTE	5
PER HEDFORS, MADELEINE GRANVIK, CLAUS BECH-DANIELSEN AND ANNI VARTOLA	
TYPOLOGISERING AV KRITIKKER I HAVEKUNST: SKRIFTLIG FREMSTILT LANDSKAPSARKITEKTUR SOM UTTRYKK FOR EN TANKETRADISJON	9
NINA MARIE ANDERSEN	
PUBLICATIONS USED IN THE EARLY YEARS OF LANDSCAPE ARCHITECTURE: SEVEN NORDIC SCHOLARS' SELECTION	33
PER HEDFORS	
DEN EUROPEISKE LANDSKAPSKONVENSJONEN – EN PASTORALE FOR VÅR EGEN TID?	51
ANNE KATRINE GEELMUYDEN OG MARIUS FISKEVOLD	
ESSAYS	
BIDRAG TIL EN FRAMVOKSENDE TANKETRADISJON – OM MIN VEI TIL ERKJENNELSE	81
OLAV R. SKAGE	
FRA KOMPENDIER TIL BANEKRYTTEDE FORSKNINGSLITTERATUR TEORI OG TANKETRADISJONER INNEN LANDSKAPSARKITEKTUR	93
KARSTEN JØRGENSEN	
GRØNNSTRUKTUR I NORSK TAPNING. IDÉGRUNNLAG OG INSPIRASJONER	109
KINE HALVORSEN THORÉN	
MILJÖETIK, DIDAKTIK OCH MOBILITET I NORDISK LANDSKAPSARKITEKTUR?	131
DAVID KRONLID	
DEBATE	
ARKITEKTFÖRMÅGAN SOM TILLVÄGAGÅNGSSÄTT VID UTFORSKNING – VAD ÄR FORSKNING INOM ARKITEKTPROFESSIONEN?	145
LENNART NORD	

BIDRAG TIL EN FRAMVOKSENDE TANKETRADISJON – OM MIN VEI TIL ERKJENNELSE

OLAV R. SKAGE

Sammendrag

Forfatteren, som nå er en aldrende landskapsarkitekt, ser tilbake på den litteratur og de personligheter som til ulike tider kom til å forme hans faglige liv og virksomhet. Karismatiske lærere vekket hans interesse for landskapsutvikling, for økologiske problemstillinger og for oppgaven å tilrettelegge for menneskers liv og virksomhet. I denne gruppen nevnes navn som Eilif Dahl, Steinar Skjeseth, Sven Hermelin, Reinhold Tüxen og Axel Sømme. Senere kom hans dagsaktuelle arbeidsoppgaver til å hente inspirasjon og støtte i møte med kreative og grundige fagpersonligheter i inn og utland. Viktige i denne sammenheng har vært Ian L. McHarg, Ralph Erskine, Richard Forman og Torsten Hägerstrand. Gjennom å søke etter betydninger og motiveringer som skjuler seg bak motstridende oppfatninger, har han funnet støtte til å dyrke saklighet i den faglige diskursen. Blant impulsgeberne nevnes Gunnar Olsson, Arne Næss, Donald Schön, Tore Frängsmyr og Peter Hall. I sluttordet løfter han fram hvordan tre betydelige personligheter på 1800-tallet kom til å forme det intellektuelle grunnlaget for dagens integrerte fysiske planlegging: geografen Alexander von Humboldt, biologen Charles Darwin og biologen/sosiologen Patrick Geddes.

Emneord:
yrkesvalg, inspiratorer, litteratur,
kontekstuell rasjonalitet, integ-
rert planlegging, tanketradisjon

Innledning

Temaet teori og tanketradisjon innen landskapsarkitektur i en nordisk kontekst har gitt meg påskudd til å se med nye øyne på noen av mine gamle skrifter. Prosessen gav meg et beveget møte med de tanker og påstander jeg fra sent 1950-tall og fem tiår framover kom til å sette på papiret. Den har gitt meg en forståelse som jeg her vil forsøke å formidle. Mange er de personer og skrifter som til ulike tider har hjulpet meg til å begripe min virksomhet, og som derigjennom har hjulpet meg til å bli en mer kompetent fagmann. Av hensyn til bidragets omfang, måtte de fleste navn og titler utelates. Her nevnes bare de som ble skjellsettende, de som gav meg impulser som styrte min vandring i det faglige landskapet.

Jeg har forsøkt å tegne de veier til erkjennelse som jeg vandret under mine tidlige år som praktiserende landskapsarkitekt. Under den tiden arbeidet jeg med større og mindre planleggingsprosjekter, jeg prøvde meg som faglig foredragsholder og jeg virket som forsker og lærer i Norge og Sverige. Personene og litteraturen som nevnes, har sjelden gitt meg lettvinne løsninger. Men gjennom sitt eksempel har de virket utløsende på mine skapende krefter. Min yrkesbane ble som den ble gjennom at jeg fulgte de utfordringer jeg møtte og utnyttet de muligheter som bød seg fram. I ettertid kan jeg se at det er noe som ligner en logisk progresjon i min faglige utvikling. Men jeg kan ikke minnes at jeg hadde et forutbestemt siktemål med mitt faglige virke. Det mest avgjørende vegvalget kom da jeg først på 1960-tallet veloverveid forlot yrkesrollen som prosjekterende, objektorientert hagearkitekt, og konsekvent orienterte meg mot de strategiske spørsmål som angår menneskets utnyttning av landskapet og dets ressurser. At dette mitt valg førte meg en smule utenfor det virkeområdet som ble betraktet som passende for en riktig landskapsarkitekt, kom aldri til å bekymre meg.

De første skritt

Jeg valgte yrkesvei en høstdag i året 1950. Jeg var da 17 år og trivdes som odelsgutt til slektsgården Skage som ligger en mil sør for Bergen sentrum. Ennå hadde jeg til gode å møte en hagearkitekt. Ja, så lød yrkestittelen den gangen. Det som oppildnet meg var en tekst, en liten passasje i Sigurd Lysbakkens bok om hagedyrking (Lysbakken, 1924). Det som egget meg, var noen få linjer hvor han beskrev en yrkesgjerning som var rettet mot kultivering av våre fysiske omgivelser. Jeg fornemmet budskapet og kjente kallet. Under de påfølgende årene siktet jeg meg målrettet inn mot studier i hagekunst ved NLH. Da jeg på forsommeren 1959 hadde fått min eksamen, gikk jeg til farmor for å fortelle at jeg hadde nådd mitt mål. Hun ville vite hva arbeid jeg nå kunne utføre. Jeg fortalte, og hun responderte: "Og det tror du noen vil betale deg for?"

Mitt interessefelt hadde jeg tidlig bekreftet gjennom valget av tema for eksamensarbeidet: "Veg og landskap". Impulsen til dette tema kom fra en meget fengslende gjesteforeleser, en svensk nestor ved navn Sven Hermelin. Under arbeidet med hovedoppgaven tok jeg toget til Stockholm og fant fram til Uggelvikgatan for å ha en personlig samtale med Sven om mitt tema og om hans tidligere virke som "vägvårds konsulent" ved "Samfundet för hembygdsvård". Det ble et givende møte. Mange år senere forsøkte jeg å takke for hans pionerarbeid gjennom å bidra til at Sven ble utnevnt til hedersdoktor ved Lantbruksvetenskapeliga fakulteten ved SLU. Da jeg sent på kvelden etter møtet i fakultetskollegiet ringte den aldrende Sven for å overbringe det glade budskap, lød hans sluttrepplikk: "Det vore bra snopet om jag dog innan utdelningen". Ut på høsten ble det en fin fest på Uppsala slott, for Sven, hans Karin og oss andre fra SLU.

På min Stockholmstur i januar 1959 oppsøkte jeg også "Samfundet för hembygdsvård". Der møtte jeg landskapsarkitektene Henning Segerros og Olof Orback, som på det tidspunkt arbeidet med prosjekter vedrørende landskapspleie ved kraftanlegg. "Samfundet för hembygdsvård" var fra starten i 1916 og femti år framover i tid en betydelig pionerorganisasjon for praktisk landskapspleie i Sverige (Nihlén, 1966). Deretter tok Naturvårdsverket og andre offentlige etater over deres oppgaver innen landskapspleien. Følgen var at termen landskapspleie fikk en ny fortolkning i svensk forvaltning. Men det er en annen historie.

Fordypning

Ved slutten av 1960-tallet hadde jeg fire års forskerstudier bak meg. Tema for avhandlingen var landskap og bebyggelse (Skage, 1967). Avgjørende for dette temavalget var samarbeidet med en geograf, nemlig professor Axel Sømme i Bergen. Ett av hans større arbeider hadde tittelen *Jordbrukets geografi i Norge* (Sømme, 1949–54; 1965). Kort tid deretter ble jeg belønnet med et reisestipend som bragte meg til University of Pennsylvania i Philadelphia, USA. Der tilbragte jeg et givende år hos den karismatiske skotten, professor Ian L. McHarg, som oppsummerte sine råd til landskapsplanleggere på denne måten:

- Lær deg å forstå de fysiske og økologiske prosessene i landskapet.
- Øv deg i å forklare disse prosessene som samfunnsverdier.
- Bli dyktig til å benytte disse verdiene som rettleiding ved dine valg av fysisk utforming.

Fysiske og økologiske prosesser i landskapet

I min studietid på Ås møtte jeg to lærere som mer enn noen andre gav meg impulser om forståelse av landskapsprosessene, nemlig økobiologen Eilif Dahl (1956) og landskapsgeologen Steinar Skjeseth (1996). De

to formådde å bringe kunnskap om landskapets dynamiske og regionale dimensjoner inn i den faglige undervisningen som egentlig var innrettet for å tjene de agrare og forstlige interesseområdene. Jeg er dem dypt takknemlig for den starten de gav meg og veien de ledet meg inn på. Landskapets strukturelle og funksjonelle forhold hadde ingen sterk stilling i den tidens landskapsarkitektutdannelse. I arkitektprofesjonen ble landskapet, på den tiden mer enn nå, betraktet som bakteppe for raffinerte byggverk. Jeg minnes at jeg tidlig reagerte sterkt på uttalelser fra en senere kjent arkitekturprofessor (Norberg-Schulz, 1960).

En del av mine forskerstudier la jeg til den kjente landskapsarkitektskolen i Hannover. Professorene Konrad Buchwald, som var landskapsøkolog, og Konrad Meyer, som var økonomisk orientert fysisk planlegger, var mine hovedlærere. De gav meg en god og relevant opplæring (Buchwald, Lendholt and Meyer, 1963). Men det var plantesosiologen, professor Reinhold Tüxen, som gav meg det avgjørende innblikket i naturforholdenes betydning for vegetasjonsutviklingen i landskapet (Braun-Blanquet and Tüxen, 1932). Når det gjaldt forståelsen av landskapsprosessers betydning for rural bebyggelsesutvikling, er jeg også stor takk skyldig til økologen Heinz Ellenberg (1937; 1990). Lesningen av hans ungdomsarbeid om bebyggelsesutviklingen i Tysklands nordre slette land gav drivkraft for mitt videre arbeid.

Den neste avgjørende impulsen til min tenkning om landskapsstruktur og dens relevans for fysisk planlegging fikk jeg våren 1981, da jeg i Holland deltok i en kongress med tema "Perspectives in Landscape Ecology" (Tjallingi and de Veer, 1982). Kongressen hadde samlet fagfolk fra hele Europa og fra USA. Mitt møte med amerikaneren Richard Forman ble skjellsettende for min tenkning om betydningen av landskapets strukturelle elementer. Hans bidrag ved kongressen handlet om økologisk interaksjon mellom landskapselementer. Sine tanker har han senere, som professor ved landskapsarkitektskolen ved Harvard, konkretisert i flere bøker, hvorav *Landscape Ecology* (Forman og Godron, 1986) er den mest kjente. Mulighetene i hans metodiske ansats er ennå ikke fullt utnyttet i planleggerutdannelsen og i praktisk planlegging. Ett forsøk på slik utnyttelse presenterte jeg på 1990-tallet sammen med en dyktig assistent, Stefan Nilsson (Nilsson og Skage, 1995).

Prosesser som samfunnsverdier

Først på 1960-tallet publiserte Rachel Carson sin berømte bok *Silent Spring* (Carson, 1962). Ikke mange leste boken, men den hadde den effekt at med ett var ordet *økologi* på alles lepper. Effektivitetens utviklingsoptimisme fikk et skudd for baugen og tidsånden dreiet mot utviklingskritikk. I Sverige hadde Naturvårdslagen (Naturvårdslag, 1964) fått en portalparagraf som slo fast: "Naturen utgör en tillgång som skall skyddas och vårdas". I Norge fikk den nye bygningsloven (Bygningsloven, 1965) et

kapittel som påla alle kommuner å utarbeide en generalplan for utnyttelsen av sine land- og sjøområder. Jeg opplevde at denne bølgen økte relevansen av mine ervervede kunnskaper og at mine ferdigheter med ett var etterspurt innen området by- og regionplanlegging. Det var trolig disse to milepelene som gav meg mot til å sikte mot en utdanning i oversiktlig fysisk planlegging. Jeg så mange oppgaveområder hvor samspillet mellom natur og menneskeverk ikke ble adekvat behandlet.

Ett eksempel: Den britisk-svenske arkitekten Ralph Erskine (1960) vakte på 1960-tallet min interesse for oppgaven å reflektere “subarktiske” klimaforhold i utforming av bygg og planlegging av arealbruk (Skage, 1970; 1971). Mitt engasjement bidro også til at Nordisk landskapsarkitektkongress, arrangert på Kongsberg i 1972, hadde vinterforhold som tema. Ian L. McHarg kom sist på 1960-tallet med boken *Design with Nature* (McHarg, 1969). Under mitt opphold ved hans institutt og ved besøk på hans landskapsarkitektfirma i Philadelphia hadde jeg kunnet følge bokverkets framvekst. Det gav en bred oversikt om planrelatert landskapsanalyse og den praktiske konkretisering av landskapsrelaterte verdier. Koplingen til samfunnsinteresser var klar, men forbindelsene til den politiske styringsstrukturen var heller svak. Hans prosjekter i USA kom til å bli oppfattet som moralske imperativ uten klar sammenheng med styringsverkets mandat og myndighet. Dette forhold kom også til å begrense dens innflytelse på den fysiske planleggingen i Norden, hvor slik planlegging styres av den statlige lovgivningen og det er overlatt til lokale politiske myndigheter å føre dialogen med grunneiere og eksploatører om forandringer i arealenes anvendelse. Forsøket som i Sverige ble gjort gjennom “Linkjöpingsprosjektet” (Björkhem, 1979) satte ingen dype spor i svensk planlegging.

Samfunnsverdier som rettleiding ved valg av utforming

Planlegging, også fysisk planlegging, er en problemløsningsmetode som virker best i tider med usikkerhet knyttet til mål og midler. Oppgaven er å klarlegge handlingsalternativer, presentere deres konsekvenser og forklare vilkårene for gjennomføring. Planleggingsarbeidet hadde på 1960- og 1970-tallet hatt en uttalt innovativ karakter. Idealbildet på 1960-tallet var et planleggingsteam med kompetanseinnslag representert ved en arkitekt, en ingeniør, en økonom og kanskje en sosiolog. Etter hvert ble det også etterspurt økologisk kompetanse. Dette skyldtes at mange nye økologiske og sosiale anskuelser alt sterkere ble båret fram i samfunnsdebatten. Men samtidig støtte man på vanskeligheter fordi samfunnets maktmidler og ressurser var styrt gjennom en relativt rigid sektoroppdeling. Men tankeinnholdet vant stadig sterkere tilslutning og økologisk baserte argumentasjon fikk stadig større relevans også ved avveininger i maktens innerste kretser. I Norge ble dette markert i 1972 gjennom opprettelse av et Miljødepartement med ansvar blant annet for

den oversiktlige, fysiske planleggingen i landet. Innføring av obligatorisk beskrivelse av miljøkonsekvenser ved forandring av arealanvendelse har også bidratt til å framheve hensyn til miljøforholdene.

En av dem som gjennom sine skrifter kom til å gi meg en innføring i kreativ tenkning omkring fysiske og økologiske samfunnsproblemer, var den svenske geografen, professor Torsten Hägerstrand (1956). Han beskriver ikke bare problemenes fysiske utbredelse og deres årsaker, han pekte også på viktigheten av å gi problemsituasjonen en klar tilhørighet i den hierarkiske, politiske praksisen. Dette fikk meg til å tenke på Sven Hermelins devise som han framførte i en av våre samtaler: "Det er din gård, men det er vår bygd". Det dilemma som Sven her peker på, har med årene ikke blitt mindre aktuelt for vurdering av virksomhet i det fysiske landskapet.

Å komme til erkjennelse om utfordringer og særart

Ved slutten av 1960-tallet ble jeg, på deltid, ekstralærer i naturressursplanlegging ved NORDPLAN i Stockholm. Dette var en Nordisk institusjon som gav etterutdanning til erfarne arkitekter, ingeniører, geografer, økonomer og andre som hadde sitt virke innen samfunnsplanlegging på kommunalt og statlig nivå. I dette tverrfaglige miljøet trivdes jeg godt, men ble mer og mer oppmerksom på de forskjeller i ansats og tenkemåte som kom til uttrykk i den faglige diskursen. Enda mer tydelig ble dette senere, da jeg som professor ved SLU skulle diskutere forskning og undervisning med kollegene ved det landbruksvitenskapelige fakultet. Her kom forskjeller i grunnholdning klart til uttrykk. Som landskapsarkitekt kjente jeg meg ofte som en fremmed fugl i kollegenes agronomisk orienterte diskurs. Lærerkollega ved NORDPLAN, professor Gunnar Olsson (1975), gav meg en gang en påminnelse som jeg la meg på minnet: "Bare det som ikke sies, er det verdt å lytte til". Å søke etter det underforståtte i de utsagn jeg møtte i litteratur og i faglige diskusjoner, ble deretter for meg en nyttig og lærerik aktivitet. Det er årsaken til at jeg i faglitteraturen alltid studerer litteraturlisten før jeg gir meg i kast med innholdet i teksten.

Å håndtere motstridende anskuelser er en krevende oppgave. Den som kom til å utvide min horisont og gi meg hjelp til å innta en konstruktiv holdning i slike sammenhenger, var livskunstneren og filosofen Arne Næss (1974). Han begynte en forelesning med følgende spørsmål: "Kan man føre en saklig diskusjon med en person man er saklig uenig med?" Jeg er svært takknemlig for å ha fått ta del i hans oppfordring om alltid å benytte saklige argumenter i diskusjon med meningsmotstandere.

Under et opphold på Harvard kom jeg under en gatevandring fram til et rikholdig antikvariat. Den første boken jeg plukket opp, var *The Reflective Practitioner* (Schøn, 1983), skrevet av professor Donald Schøn ved MIT. Jeg kjøpte boken, leste den med interesse og fant at den svarte på et

spørsmål jeg lenge hadde fundert over: “Hva er min profesjons egenart?” I vitenskapelig sammenheng hadde jeg altfor ofte opplevd tause dissonanser som jeg ikke kunne tyde. Derfor ble Schøns beskrivelse av kontekstuell versus teknisk rasjonalitet forløsende for meg. Jeg forsto med ett at den kontekstuelle rasjonaliteten, gjennom min faglige trening, hadde fått gjennomsyre min tenkning. Dette forhold kunne lett bringe min argumentasjon i miskreditt hos de yrkesgrupper som har en grunnholdning som er preget av teknisk rasjonalitet! Med denne bevisstheten som grunnlag ble det lettere å være frimodig i tverrfaglige diskusjoner. I min fagkrets kan man ofte høre utsagn om at “det er vi som har evnen til å se helheten”. Sannheten er at denne kretsen er trent i å se en sak ut fra den ofte kompliserte sammenheng den inngår i. Tilsvarende er det noen fagmiljøer som er trent til å behandle sakens interne kompleksitet og lar omgivelsene få en perifer rolle. Samarbeid mellom individer fra ulike tradisjoner blir derfor krevende, men kan ofte gi en bedre problemforståelse og inspirere til kreative løsninger.

Etter mange års fravær hadde jeg ved slutten av syttitallet vendt tilbake til landskapsarkitektmiljøet gjennom at jeg fikk et professorat i oversiktsplanlegging ved SLU. Mine svenske studenter var ved det tidspunktet oppildnet av Riksdagens erklæring om “ekologisk grundsyn i planeringen” (SOU, 1979a; 1979b). De syntes å være overbevist om at fortiden var uinteressant og at vi var på vei til en ny begynnelse. Selv om jeg var et produkt av den uaktuelle fortiden, fikk jeg likevel lov til å skape et lite seminar kurs hvor deres dilemma kunne diskuteres i lys av europeisk filosofi og idéhistorie. I kurset støttet jeg meg på den svenske idéhistorikeren Tore Frängsmyr: *Framsteg eller förfall: framtidsbilder och utopier i västerländsk tanketradition* (Frängsmyr, 1980). Når det gjaldt den fysiske planleggingens idégrunnlag, kunne jeg noe senere hilse velkommen en utmerket fremstilling av byplanleggingens idéverden som ble presentert av Peter Geoffrey Hall: *Cities of Tomorrow: an Intellectual History of Urban planning and Design in the Twentieth Century* (Hall, 1988). Det som gledet meg aller mest, var at studentene, etter hvert, måtte erkjenne at vårt tilsynelatende “moderne” tankegods hadde dype røtter i vår vestlige kultur. Kurset som begynte med en omfatning på 2 poeng, endte, etter krav fra studenter, med en omfatning på 10 poeng. Å kunne bidra til denne utviklingen var meg til stor glede.

Sluttord

Min barndom var preget av et arbeidsomt bondemiljø med dype forankringer i de omgivende grender. Dette miljøet gav meg referanserammer som har fulgt meg fram til denne dag. Mine ungdomsår var preget av samfunnets gjenreisning etter en forøddende verdenskrig. Denne situasjonen skapte fellesskap omkring de oppgaver som skulle løses. Gjennom studier og praktisk arbeid søkte jeg kunnskap som var relevant for det oppgavefeltet jeg valgte meg. Jeg søkte viten og jeg

ønsket å framstå som kunnskapsrik. De skoler jeg besøkte var meg til god hjelp, men de ble aldri helt tilfredsstillende. De mer uorganiserte impulser som jeg refererer til i det foregående, har best hjulpet meg til å justere brennpunktet for min videre søkning. Ofte kan det føles som om de fysiske og økonomiske rammene for de dagsaktuelle oppgavene er uten sidestykke. Men gjennom ettertanke har jeg funnet det mer og mer nyttig å søke opprinnelsen og framveksten til de betraktningssett jeg kom til å benytte meg av. I den mer modne fasen av mitt liv, har jeg først og fremst søkt den forståelse som kunne hjelpe meg til å øve selvkritikk og til å ta veloverveide valg i mitt virke.

Når jeg nå ser tilbake på mine erfaringer gjennom mer enn et halvt århundre, blir jeg høytidsstemt når jeg tenker på tre personer som la grunnsteinene til vår samfunnsplanlegging med økologisk grunnsyn:

- Alexander von Humboldt (1769–1859) som gjennom sitt holistiske grunnsyn og med basis i biologi, meteorologi og geologi, konkretiserte regioner som geografisk begrep (Humboldt, 1808). Ved dette gav han oss redskaper til å forstå forutsetningene for vekslingene i landskapskarakteren og de økologiske forutsetningene.
- Charles Darwin (1809–1882) som klarla at livet kan betraktes som en prosess og at dets former utvikles gjennom påvirkning fra arv og miljø (Darwin, 1859).
- Patrick Geddes (1854–1932) som på sitt kreative vis nyttet kunnskap fra de to foregående til å forklare sammenhengen mellom landskaps romslige egenskaper og samfunnets sosiale betingelser. Hans fagområde lå innen biologien og sosiologien. Drevet av tidens anarkistiske impulser så han helheter og situasjoner hvor fysisk planlegging kunne anvendes for å løse problemer i det gryende industri-samfunnet. Idealistisk og helhjertet gikk han inn i arbeidet med å skaffe fram praktiske løsninger og verve tilhengere til sine ideer. Ett av Geddes mottoer var: “Survey before plan!” Han gav oss impulsen og han viste oss gjennom sin undervisning i “The Outlook Tower”, gjennom allsidige planutstillinger og lesverdige publikasjoner (Geddes, 1904), en vei å følge. Og vi har fulgt den, ofte uten at vi har vært oss det bevisst!

Min lærer i Philadelphia, Ian L. McHarg, nevnte aldri Patrick Geddes i sin undervisning. Men det er ingen tvil om at hans tenkning, gjennom Lewis Mumford, var sterkt influert av Geddes. Også her i Europa var Geddes stort sett glemt under mine læreår. Den som i sterkeste grad har sørget for at Geddes ideer om planlegging har blitt formidlet til ettertiden, er den amerikanske skribenten Lewis Mumford (1895–1990) (Mumford, 1938).

Den mest verdifulle samling av materiale om Patrick Geddes liv og virke har jeg funnet i bibliotekene ved Harvard University. Da Geddes på

1920-tallet i kort tid oppholdt seg ved landskapsarkitektinstituttet ved Harvard, gav han sine ideer videre til den kretsen av samfunnskritiske planleggere som på 1930-tallet inspirerte president Roosevelt til å starte utviklingsprosjektet i Tennessee Valley. Dette prosjektet ble en av de viktigste inspirasjonskildene til den integrerte økonomiske, sosiale og fysiske planleggingen som på 1960-tallet ble presset fram gjennom en sammenfallende plan- og bygningslovgivning i de nordiske landene.

Den oversiktlige og samordnende fysiske planleggingen har under min tid gjennomlevd mange faser. I mine første år var miljøinteressene i en innovasjonsfase og den fysiske planleggingen gav en kanal for å formulere og i blant kvalifisere alternative handlingssett. Senere har miljøinteressene blitt alt mer sektorisert og presses inn i samfunnets vanlige måte å behandle saker om forandring og bevaring av eksisterende arealutnyttelse. Jeg noterer at det stadig oppstår nye problemer som gjør krav på interesse, og som vil kreve justering i handlingsmåter.

Mitt valg av virkefelt har gitt meg stor tilfredsstillelse. Jeg begynte min opplæring i et fagmiljø som dyrket hagekunst og anleggsgartneri. Da jeg orienterte meg mot andre oppgavefelt med andre referanserammer, oppdaget jeg at min grunnutdannelse hadde gitt meg kunnskaper og ferdigheter som jeg kunne bygge videre på og som var etterspurt i de tverrfaglige forsknings- og planleggingsmiljøer jeg virket i på 1960- og 1970-tallet. Mitt håp er at det også i framtiden vil være mulig for ungdom å streve etter viten, å tilegne seg relevant kunnskap og til å utvikle seg til individer som anstrender seg for å vinne fordypet forståelse av den verden de lever i.

- Bjørkhem, U., 1979. *Metoder för landskapsanalys: Exempel från Linköping*. Solna: SNV PM, 1319.
- Braun-Blanquet, J. and Tüxen, R., 1932. Die Pflanzensoziologie in Forschung und Lehre. *Biologie* 1931/32, pp.175–186.
- Buchwald, K., Lendholt, W. and Meyer, K., eds., 1963. *Festschrift für Heinrich Friedrich Wiepking. Beiträge zur Landespflege*. Band 1. Stuttgart: Verlag Eugen Ulmer.
- Bygningsloven av 18. juni 1965 nr. 7.
- Carson, R., 1962. *Silent spring*. Greenwich, Conn.: Fawcett.
- Dahl, E., 1956. Rondane: mountain vegetation in South Norway and its relation to the environment. *Skrifter/ Norske videnskapsakademi i Oslo*. I, Mat.-naturv. klasse, 0029-2338; 1956:3. Oslo.
- Darwin, C., 1859. *On the origin of species by means of natural selection, or the preservation of favoured races in the struggle for life*. London: John Murray.
- Ellenberg, H., 1937. *Über die bäuerliche Wohn- und Siedlungsweise in N-Deutschland in ihrer Beziehung zur Landschaft insbesondere zur Pflanzendecke*. Hannover: 81 81. – 87. Jahresber. D, Naturh., Ges.
- Ellenberg, H., 1990. *Bauernhaus und Landschaft in ökologischer und historischer Sicht*. Stuttgart: Ulmer.
- Erskine, R., 1960. Building in the Arctic, from *Architectural Design*, May 1960. In: P. Collymore, ed. 1982. *The architecture of Ralph Erskine*. London: Academy Editions, pp. 216–217.
- Forman, R.T.T. and Godron, M., 1986. *Landscape ecology*. New York: John Wiley & Sons.
- Frängsmyr, T., 1980. *Framsteg eller förfall: framtidsbilder och utopier i västerländsk tanketradition*. Stockholm: Lieber.
- Geddes, P., 1904. *City development: A study of parks, gardens, and culture-institutes*. A report to the Carnegie Dunfermline Trust. Edinburgh.
- Hall, P., 1988. *Cities of tomorrow: An intellectual history of urban planning and design in the twentieth century*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Hägerstrand, T., 1956. Metodik för naturvårdsplanering. *Plan*, 6, pp. 208–211.
- von Humboldt, A., 1808. *Ansichten der Natur*. Stuttgart und Tübingen.
- Lysbakken, S., 1924. *Lærebok i hagedyrking*. Oslo: Aschehoug.
- McHarg, I.L., 1969. *Design with nature*. Garden City, N.Y.: Natural History Press for the American Museum of Natural History.
- Mumford, L., 1938. *The culture of cities*. New York: Harcourt Brace and Co.
- Naturvårdslag, 1964:822. Förarbeten: Prop. 1964:148; 3LU 1964:41; Rskr 1964:371.
- Nihlén, J., 1966. *Landskapsvård: Vår tid formar landskapet*. Borås: LT's Förlag.
- Nilsson, S.P.J. and Skage, O.R., 1995. *Planeringsprocessen och de landskapsekologiska aspekterna i MKB*. Rapport 95:4. Alnarp: Landskapsplanering.
- Norberg-Schulz, C., 1960. *Landskap og menneskeverk*. Trondheim: By- og regionplanlegging.
- Næss, A., 1974. *Økologi, samfunn og livsstil*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Olsson, G., 1975. *Birds in egg*. Ann Arbor, MI: Michigan Geographical Publications, No. 15.
- Schøn, D.A., 1983. *The reflective practitioner: How professionals think in action*. New York: Basic Books.
- Skage, O.R., 1967. Landskap og busetnad. Landskapsutviklinga i Klepp kommune på Jæren etter år 1800. Oslo: Avhandling i stencil.
- Skage, O.R., 1970. *Luftforurensing og arealdisponering*. Oslo: By- og regionforskningen, Rapport 15.
- Skage, O.R., 1971. Direkte solstråling og arealdisponering. *Landskap (København)*, 5.
- Skjeseth, S., 1996. *Norge blir til: Norges geologiske historie*. Oslo: Schibstedt.
- SOU, 1979a. *Hushållning med mark & vatten 2, nr. 54. Del 1: Överväganden*. Bostadsdepartementet.
- SOU, 1979b. *Hushållning med mark & vatten 2, nr. 55. Del 2: Bakgrundsbeskrivning*. Bostadsdepartementet.
- Sømme, A., 1949–1954. *Jordbrukets geografi i Norge*. Skrifter fra Norges Handelshøyskole i rekken Geografiske avhandlinger, 3. Bergen : J.W. Eide.
- Sømme, A., 1965. *Fjellbygd og ferie-fjell*. Oslo: Cappelen.
- Tjallingii, S.P. and de Veer, A.A., eds,

1982. Perspectives in landscape ecology. Contributions to research, planning and management of our environment. In: *Proceedings of the International Congress organized by the Netherlands Society for Landscape Ecology*, Veldhoven, the Netherlands, April 6–11, 1981. Wageningen: PUDOC.

Biographical information

Olav R. Skage
Professor, dr. scient
E-mail: orskage@online.no

Professor Olav R. Skage er født i Bergen 1933. Landskapsarkitektsamen ved Norges landbrukshøgskole 1959, dr. scient samme sted 1968. Assisterende instituttsjef og forsker ved Norsk institutt for by- og regionplanlegging, Oslo, 1966–78. Adjungert professor ved Arkitektavdelingen, Norges tekniske høgskole 1977–88. Professor i oversiktlig planlegging ved Institutt for landskapsplanlegging, Sveriges landbruksuniversitet 1978–98. Dr.h.c. ved landbruksuniversitetet i Tartu, Estland 1996. Studieopphold ved Technische Universität, Berlin, Technische Hochschule, Hannover og University of Pennsylvania, Philadelphia. Gjesteprofessor i Slovenia, Etiopia og Litauen.